

Koncepce podpory rozvoje nadání a péče o nadané na období let 2014–2020

Obsah

1. Úvodem	3
1.1. Vymezení pojmu nadání	4
2. Zhodnocení plnění Koncepce péče o mimořádně nadané děti a žáky pro období let 2009–2013 ...	6
2.7. Resumé	9
3. Návrh koncepce na období let 2014–2020.....	10
3.1. Strategická a koncepční východiska	10
3.2. Celkové zaměření nové koncepce a klíčová opatření	11
3.3. Návrh základní struktury koordinovaného meziresortního systému podpory nadání a péče o nadané	13
3.4 Hlavní úkoly vyplývající z Koncepce 2014–2020	17
4. Seznam použitých zkratk a zkrácených výrazů.....	21

1. Úvodem

Nadaní a mimořádně nadaní jedinci tvoří specifickou a zároveň vnitřně poměrně různorodou skupinu. Jejich vzdělávací potřeby se v různé míře a různým způsobem odlišují od vzdělávacích potřeb běžných dětí a žáků. Pro naplnění vzdělávacích potřeb a potenciálu každého (nadaného) jednotlivce je nezbytné vytvořit ucelený soubor podmínek, které jsou vzájemně synergicky propojeny a působí dlouhodobě. Proto je důležité, kromě individuální práce s každým nadaným dítětem a žákem, rozvíjet systém podpory nadání a péče o nadané na strategické a koncepční úrovni.

Na rozdíl od některých jiných evropských států (např. Maďarsko¹) nemá Česká republika zpracovanou národní strategii péče o nadané. Potřeba systémového řešení problematiky však již v roce 2004 vedla Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) ke schválení Koncepce péče o nadané žáky ve školských poradenských zařízeních pro období 2004–2008. Tuto koncepci pro MŠMT zpracoval Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR (dále jen IPPP) a jejím cílem bylo vytvořit systém péče o nadané žáky ve školských poradenských zařízeních s podporou integračního vzdělávacího modelu těchto žáků. Tvorba koncepce souvisela s novelou školského zákona platnou od 1. ledna 2004 a s vyhláškou č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, v platném znění (dále jen Vyhláška 73). V těchto dokumentech byla skupina mimořádně nadaných poprvé legislativně vymezena, diagnostikou mimořádného nadání byla pověřena školská poradenská zařízení, tj. pedagogicko-psychologické poradny (dále jen PPP) a speciální pedagogická centra (dále jen SPC). V roce 2005 byla rovněž vydána Informace ke vzdělávání dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných². Pracovní skupinu psychologů PPP – krajských koordinátorů péče o nadané, v níž je každý kraj zastoupen 1–2 koordinátory, ustavil IPPP již koncem roku 2003.

V souvislosti s přípravou a širším záběrem Koncepce péče o mimořádně nadané děti a žáky pro období let 2009–2013 vznikla pracovní skupina složená ze zástupců tehdejších skupin II, V a VI MŠMT, k nim příslušejících ostatních přímo řízených organizací (dále jen OPŘO) – VÚP, NIDV, NÚOV, NIDM a IPPP, a dále ze zástupců Mensy ČR a Společnosti pro talent a nadání (STaN). Cílem bylo co nejvíce posílit spolupráci všech školských subjektů i nestátních neziskových organizací (dále jen NNO), které se na péči o nadané podílejí. Tato pracovní skupina byla po schválení Koncepce 2009–2013 transformována v Resortní pracovní skupinu (dále též jen RPS) k péči o nadané. Koncem roku 2009 dále IPPP inicioval vznik pracovní skupiny speciálních pedagogů – koordinátorů péče o nadané. Každý kraj je v ní zastoupen 1–2 koordinátory.

Přes celkově pozitivní rozvoj v období let 2009–2013 ve srovnání s předchozím pětiletým obdobím se nepodařilo dostatečně propojit aktivity všech hlavních subjektů zapojených v rámci resortu MŠMT do oblasti péče o nadané.

V současnosti je péče nadaným dětem, žákům a studentům poskytována především v rámci

- formálního vzdělávání na školách;
- služeb školských poradenských zařízení;
- zájmového vzdělávání;
- aktivit různých subjektů cíleně zaměřených na nadané (např. vysokých škol, Akademie věd ČR, NNO, některých firem a zahraničních subjektů).

¹ Blíže viz k tomu usnesení maďarského parlamentu z roku 2008 věnované národnímu programu podpory talentů zveřejněné na www.tehetspont.hu/documents/hungarian_talent_programme_charts.pdf

² Přesný název tohoto dokumentu je *Informace ke vzdělávání dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných zabezpečující realizaci ustanovení § 17 zákona č. 561/2004 Sb. a části třetí vyhlášky č. 73/2005 Sb.*

Málo rozvinutá je zatím oblast péče o nadané se zdravotním postižením a chybí rovněž dostatek prostoru a příležitostí pro soustavnou práci s nadanými. Ve školách a školní výuce se naráží na řadu zásadních potíží a samotné mimoškolní (volnočasové) aktivity, ať již soutěžní (předmětové olympiády, SOČ aj.), či vzdělávací (různé kroužky, Talnet, Debrujáři atp.), tento problém vyřešit nemohou. Postupně se rozvíjí oblast podpory rodičů nadaných, zejména rodičům mladších nadaných dětí se nyní vedle PPP věnuje i několik NNO. Možnosti vzdělávání a podpory nadaných jsou vymezeny v právních předpisech resortu školství, nejsou však zahrnuty v normativním systému financování, což vede k výrazným rozdílům v oblasti finančního zajištění vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných dětí a žáků mezi jednotlivými kraji.

Dalšímu zlepšování stávajícího systému péče o nadané aktuálně (2014) brání zejména:

- nedostatečná propojenost jednotlivých aktivit v oblasti péče o nadané;
- malá informovanost veřejnosti i pedagogů o specifických problémech (vzdělávání) mimořádně nadaných dětí a žáků;
- nejistota ohledně možností podpůrných opatření pro nadané a způsobu jejich financování na úrovni školy;
- nedostatečná příprava na vzdělávání (mimořádně) nadaných žáků v rámci pregraduálního studia učitelství;
- malý zájem pedagogů o tuto obsahovou oblast DVPP a mnohdy též nedostatečná provázanost a obsahová obecnost jednotlivých programů DVPP z oblasti nadání a péče o nadané;
- rozdílný přístup jednotlivých krajů k oblasti podpory nadaných a často také značná proměnlivost dlouhodobých záměrů, což brání zajištění potřebné stability nastavených podmínek financování péče o nadané.

1.1 Vymezení pojmu nadání

Pojmy nadání a mimořádné nadání nejsou ve školském zákonu ani v navazujících prováděcích předpisech blíže vymezeny. Ve Vyhlášce 73 se pouze uvádí, že mimořádně nadaným je *jedinec, jehož rozložení schopností dosahuje mimořádné úrovně při vysoké tvořivosti v celém okruhu činností nebo v jednotlivých rozumových oblastech, pohybových, uměleckých a sociálních dovednostech*.³ Zjišťováním mimořádného nadání jsou pověřena školská poradenská zařízení.

V odborné literatuře je nadání obvykle definováno jako vrozená dispozice podávat v určité oblasti za příznivých podmínek nadprůměrné výkony. Z populačního ročníku bývá za nadané většinou označováno 10–15 % jedinců s nejlepšími dispozicemi, resp. výkony v dané oblasti a na stejném normativním principu je založeno i vymezení skupiny mimořádně nadaných jako 2 % jedinců s nejlepšími dispozicemi/výkony.

Přestože *v praxi* je zjišťování (mimořádného) nadání (zejména nadání kognitivního, resp. intelektového) na tomto normativním pojetí založeno, je zde uvedeno explicitně, neboť až na tomto základě (a pokud budou zároveň ve Vyhlášce 73 blíže vymezeny jednotlivé „rozumové oblasti“) je možné skupinu nadaných a mimořádně nadaných dětí a žáků vymezit dostatečně přesně a jednoznačně i na úrovni *právních předpisů*.

K dispozici je dále návrh nové definice cílové skupiny „dětí a žáci nadání“ vytvořené v roce 2011 členy RPS k péči o nadané pro potřeby efektivnějšího čerpání finančních prostředků z evropských

³ Přehledná komplexnější kritéria pro vymezení skupiny mimořádně intelektově nadaných dětí a žáků se používají na Slovensku (*Metodické pokyny na zaraďovanie detí do špeciálnych výchovno-vzdelávacích programov pre intelektovo nadaných žiakov*, s. 4). Tato kritéria využívají kombinaci intelektových schopností, tvořivosti a výjimečných učebních výsledků.

strukturálních fondů. Tato definice vychází z Renzulliho⁴ třísloužkového modelu nadání jako současného výskytu nadprůměrných schopností, vysoké vnitřní motivace (angažovanosti v úkolu) a vysoké míry tvořivosti.

Ačkoli většina učitelů nadané děti, žáky a studenty (dále jen žák) považuje za žáky se *speciálními vzdělávacími potřebami*⁵, školský zákon je zatím do této skupiny žáků nezařazuje. V § 19 novely školského zákona⁶ se však hovoří o *zjišťování vzdělávacích potřeb nadaných dětí, žáků a studentů* a § 18 umožňuje vzdělávat podle individuálního vzdělávacího plánu nejen žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, ale i žáky mimořádně nadané.

⁴ RENZULLI, J. S. What Makes Giftedness? Reexamining a Definition. *Phi Delta Kappan*. 2011, roč. 92, č. 8, s. 81-88. ISSN 0031-7217.

⁵ Bliže viz strana 46 materiálu *Analýza pedagogicko-psychologické podpory vzdělávání nadaných a poradenské péče o nadané ve školách a školských poradenských zařízeních*, který je dostupný na www.nuv.cz/cinnosti/ppp/pedagogicko-psychologicke-poradenstvi/studie.

⁶ Viz *Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 306/1999 Sb., o poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízením, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů* z 30. 6. 2014 určený pro jednání vlády ČR dne 27. 8. 2014.

2. Zhodnocení plnění Koncepce péče o mimořádně nadané děti a žáky pro období let 2009–2013

Hlavním úkolem Koncepce 2009–2013 bylo vytvořit ucelený systém péče o (kognitivně) nadané a mimořádně nadané děti a žáky a v jeho rámci realizovat aktivity přispívající k naplňování těchto pěti hlavních obsahových cílů:

- a) zkvalitnit proces diagnostiky dětí a žáků s nadáním ve školním a školském prostředí;
- b) zajistit podporu rozvoje nadání dětí a žáků v rámci formálního vzdělávání i ve volném čase;
- c) nabídnout pedagogickým pracovníkům přiměřenou podporu v jejich profesní přípravě na práci v oblasti vzdělávání nadaných, zejména prostřednictvím DVPP;
- d) **zprostředkovat** veřejnosti **dostatek** informací o systému péče o nadané s využitím webových stránek MŠMT a příslušných OPŘO (pozn.: na úrovni jednotlivých opatření byly pod tento cíl zahrnuty i aktivity koordinační);
- e) realizovat výzkumy a rozvíjet mezinárodní spolupráci v oblasti péče o nadané.

Níže je stručně shrnuta míra naplnění těchto hlavních cílů. Podrobný rozpis jednotlivých realizovaných aktivit je uveden v příloze 1.

2.1 Zkvalitnění procesu diagnostiky dětí a žáků s nadáním ve školním a školském prostředí

Byly vytvořeny metodické materiály zaměřené na rozvoj a zkvalitnění diagnostického procesu⁷ a nové diagnostické nástroje.⁸ K vyhledávání nadaných žáků přispívaly také soutěže a volnočasové aktivity.⁹ Specifika diagnostiky nadání u žáků se zdravotním (zejména smyslovým) postižením a/nebo sociálním **znevýhodněním** zatím zpracována nejsou.

2.2 Podpora rozvoje nadání dětí a žáků ve školách a při volnočasových aktivitách

Podpora rozvoje nadání dětí a žáků byla realizována převážně prostřednictvím informačních materiálů a metodik zaměřených na vzdělávání nadaných a určených učitelům.¹⁰ Jen v omezené míře vznikaly také učební materiály pro vlastní výuku. Zejména učitelům základních škol tak chybí „zásobníky“ výukových materiálů a odkazy na učebnice, které jsou pro práci s nadanými vhodné. Možnosti individualizace výuky jsou často omezené také vysokým počtem žáků ve třídě, zejména pokud je mezi nimi více žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

ČŠI ve své tematické zprávě *Analýza školních vzdělávacích programů pro základní vzdělávání za období 2007–2011* konstatuje zvýšení počtu ŠVP zahrnujících obsah a formy zabezpečení výuky mimořádně nadaných žáků (z 85,3 % na 91,8 %).

Rozšířila se nabídka mimoškolních aktivit, které sytí poznávací potřeby a tvořivost nadaných a často jim zároveň poskytují i základní průpravu v oblasti vědecké práce. Tyto aktivity (stejně jako soutěže) plní díky své náročnosti také funkci vhodného identifikačního nástroje pro vyhledávání

⁷ Standard komplexního vyšetření mimořádného nadání v PPP a publikace *Vyhledáváme rozumově nadané žáky* věnovaná možnostem pedagogické (pre)identifikace nadaných.

⁸ Skríníngová baterie IDENA pro vyhledávání nadaných žáků učiteli, verbální test tvořivosti *Vytváření příběhů*, inteligenční testy IDS a CFT 20-R.

⁹ V rámci plnění Koncepce 2009–13 to byly například Středoškolská odborná činnost a odborné práce realizované v projektu Talnet.

¹⁰ Články a digitální učební materiály se zaměřením na vzdělávání a podporu nadaných byly průběžně zveřejňovány na metodickém portále www.fvp.cz. Učitelé mohli rovněž využít osobních konzultací k realizaci ŠVP ZV v rámci tzv. Konzultačních center NIDV. Materiály pro pedagogy volného času byly vytvářeny zejména v rámci projektů PERUN a Klíče pro život.

nadaných. Jednalo se zejména o pokračování online vzdělávání v rámci projektu Talnet a nově vzniklo také šest středisek podpory nadaných (SPONA) různého tematického zaměření, jejichž úkolem je nabízet a realizovat aktivity pro nadané žáky. Dále do této oblasti patří různé soutěže, jejichž realizaci v daném období zabezpečoval NIDM. Kromě toho MŠMT (již nad rámec konkrétních opatření Koncepce 2009–13) každoročně finančně podporuje cca 100 soutěží, které stimulují rozvoj nadání žáků (každoročně 32,5 mil. Kč) a hradí žákům a pedagogům účast na mezinárodních vědomostních olympiádách (2 mil. Kč). Od roku 2010 MŠMT finančně odměňuje pedagogy za výsledky péče o nadané žáky prostřednictvím rozvojového programu Hodnocení žáků a škol podle výsledků v soutěžích – Excellence střech škol, který pedagogům umožňuje získat finanční prostředky podle prokázaných znalostí na krajských, ústředních a mezinárodních kolech vybraných soutěží s důrazem na technické a přírodovědné soutěže (každoročně 20 mil. Kč).

Podpora nadaných v oblasti poradenství je realizována zejména prostřednictvím dvou pracovních skupin koordinátorů péče o nadané. Kromě již dříve etablované pracovní skupiny psychologů PPP – krajských koordinátorů péče o nadané je to od roku 2010 i pracovní skupina speciálních pedagogů (PPP) – koordinátorů péče o nadané.

2.3 Podpora pedagogických pracovníků v jejich profesní přípravě v oblasti vzdělávání nadaných

Učitelé i pedagogičtí pracovníci PPP měli v rámci DVPP k dispozici poměrně širokou nabídku vzdělávacích programů z oblasti péče o nadané. Vzhledem k omezeným finančním rozpočtům škol určeným na DVPP (zejména ve školním roce 2012/13) byl však zájem řady škol o tuto oblast DVPP menší a byla tak realizována pouze část těchto vzdělávacích programů. Navíc se většinou jednalo spíše o jednotlivé kurzy a semináře – dlouhodobější vzdělávací programy vznikaly v uplynulém období jen zřídka. Rovněž prakticky chybí nabídka vzdělávacích programů zaměřených na oblast podpory rozvoje nadání u klientů SPC. Systematicky vzdělávání byli členové pracovních skupin koordinátorů péče o nadané.

Oblast péče o nadané, resp. vzdělávání nadaných dosud není povinnou součástí pregraduální přípravy učitelů. Ti získávají potřebné znalosti a dovednosti převážně až v průběhu své učitelské praxe, resp. na základě vlastní iniciativy a zájmu o tuto oblast. Tento stav je potřebné změnit, neboť všichni učitelé by měli mít základní kompetence v oblasti identifikace a podpory rozvoje nadání svých žáků již tehdy, když začnou tuto profesi vykonávat.

2.4 Poskytování informací o systému péče o nadané a koordinační aktivity

Na webových stránkách IPPP ČR byl vytvořen tematický informační blok *Nadání a nadaní* (nyní na stránkách NÚV) a na portálu www.rvp.cz byly uveřejňovány články a založena diskuzní vlákna ke vzdělávání nadaných dětí a žáků. Základní informace z oblasti péče o nadané určené učitelům středních odborných škol byly k dispozici na webových stránkách NÚOV a informace o soutěžích a dalších volnočasových aktivitách na webových stránkách NIDM v sekci Talentcentrum. V rámci projektu PERUN pak vznikl portál www.talentovani.cz zaměřený na podporu rozvoje nadání v oblasti přírodních věd, matematiky a techniky. Tyto informace zveřejňované na webových stránkách jednotlivých OPŘO se však nepodařilo dostatečně provázat. Protože informace z oblasti nadání a péče o nadané poskytuje v ČR i řada dalších webových portálů, jsou celkově velmi roztržité a obtížně se vyhledávají.

Hlavními koordinačními aktivitami Koncepce 2009–2013 byly činnost RPS k péči o nadané a metodické vedení pracovních skupin (krajských) koordinátorů péče o nadané. Jednání RPS k péči o nadané sloužila nejen k prohloubení vzájemné informovanosti o aktivitách realizovaných jednotlivými subjekty zastoupenými v RPS (včetně koordinace těchto aktivit, pokud to bylo možné), ale i k vytváření připomínek, pozměňovacích návrhů (například ke znění § 16 a 17 školského zákona) i tvorbě nových dokumentů (*Návrh definice cílové skupiny dětí a žáci nadaní*

pro potřeby čerpání finančních prostředků z ESF). RPS tak neplnila pouze úkoly z oblasti koordinační, nýbrž věnovala se i tématům koncepčním a metodickým.

V lednu 2012 byla na žádost tehdejšího ministra školství, mládeže a tělovýchovy zřízena při odboru 22 (nynější oddělení 210) MŠMT pracovní skupina k nadaným pod vedením PhDr. Evy Vondrákové (STaN). Tato skupina byla složená z učitelů škol, poradenských psychologů, reprezentantů několika NNO a zástupce rodičů nadaných žáků a měla za cíl zmapovat zkušenosti a podmínky, za jakých péče o nadané funguje, zaznamenat problémy, případně jejich pravděpodobné příčiny, porovnat situaci v ČR s péčí o nadané v zahraničí a navrhnout kroky vedoucí k řešení zjištěných problémů. Činnost skupiny však nebyla provázána s již existujícími složkami systému. RPS a pracovní skupiny koordinátorů byly o její činnosti informovány pouze zprostředkovaně a měly možnost seznámit se až s finálním výstupem její činnosti – zprávou *Současný stav péče o nadané v ČR z hlediska uživatelů*. Tento dokument obsahuje zejména různá konkrétní doporučení na období let 2014–18 pro oblast legislativy, vzdělávání pedagogů, diagnostiky nadání, podpory rozvoje nadání a mezinárodní spolupráce. Byl využit jako jeden z podkladů pro tvorbu Koncepce.

V Koncepci 2009–2013 bylo dále doporučeno zřídit funkci koordinátora péče o nadané žáky na MŠMT, vytvořit pracovní skupinu pedagogů – koordinátorů péče o nadané a iniciovat vznik pracovních skupin k nadaným na úrovni krajů. Tyto návrhy nebyly realizovány.

2.5 Výzkum a mezinárodní spolupráce

Nadále pokračuje longitudinální výzkum kognitivně mimořádně nadaných žáků realizovaný formou kasuistických studií. Záměrem tohoto výzkumu je mapovat klíčové proměnné ovlivňující rozvoj nadání i celé osobnosti nadaných žáků na základě dlouhodobého sledování jednotlivých nadaných. V letech 2009, 2011 a 2013 byly zpracovány tři analýzy kasuistických dat, jejichž výsledky mají významné konsekvence pro praxi (pro vzdělávání nadaných žáků).¹¹ Další výzkumy již probíhají mimo rámec MŠMT a jeho OPŘO. Některé z nich jsou dohledatelné v Národním registru výzkumů o dětech a mládeži¹², který pro MŠMT spravuje NIDV.

V oblasti mezinárodní spolupráce pokračovala setkání tzv. Central-Eastern-European-Forum (dále jen CEE-Forum), do něhož jsou kromě ČR zapojeny Německo, Rakousko, Maďarsko, Polsko, Slovinsko a Slovensko. Téměř každý rok proběhlo tematické setkání zástupců z těchto zemí zaměřené zejména na výměnu zkušeností v určité oblasti péče o nadané. Zapojení ČR však nebylo kontinuální. Náš zástupce chyběl např. na setkání v roce 2009, které bylo věnováno podpoře nadání v raném věku. Aby k tomu již v budoucnu nedocházelo, je nutné jasně stanovit, kdo bude tuto spolupráci zajišťovat a realizovat. Pro mezinárodní spolupráci lze také využít existující platformy pro evaluaci vzdělávání apod. Mělo by jít o dlouhodobý charakter spolupráce na úrovni ministerstev školství a jejich přímo řízených organizací. Nabízí se daleko intenzivnější využití zahraničních zkušeností a možnost koordinace péče o nadané na mezinárodní úrovni. Měla by být prohloubena spolupráce se Slovenskem a nově je třeba nastavit zapojení do aktivit CEE-Fora.

Na mezinárodní úrovni také není Česká republika v oblasti péče o nadané zatím zapojena do žádných koordinačních aktivit ohledně nastavení prioritních os Evropských projektů apod.

¹¹ **První analýza** mimo jiné potvrdila, že u nadaných na prvním stupni ZŠ je zavedení odpovídajících vzdělávacích opatření klíčové nejen pro uspokojení jejich poznávacích, ale i sociálních potřeb. Dále ukázala, že je třeba věnovat zvláštní pozornost vyhledávání nadaných s dvojí výjimečností, neboť jejich nadání zůstává vlivem klinické diagnózy často skryté. **Druhá analýza** se zaměřovala na vhodnost určitých typů vzdělávacích opatření pro různé skupiny (typy) nadaných žáků a jejím výsledkem bylo vymezení předběžných kritérií pro posouzení vhodnosti celkové akcelerace ve vzdělávání nadaných žáků 1. stupně základních škol. **Třetí analýza** prostřednictvím rozboru rorschachovských protokolů (rorschachovský protokol je kvantitativním vyhodnocením odpovědi testovaného v projektivním Rorschachově testu, na němž je založeno následně kvalitativní postižení jeho osobnosti) nadaných žáků ukázala, že společnými osobnostními charakteristikami těchto žáků jsou nekonvenčnost, mnohdy nízké sebevědomí a pomalejší rozvoj v oblastech emoční a sociální (ve srovnání s jejich vývojem kognitivním).

¹² www.vyzkum-mladez.cz/cs/registru/vyzkumy/rs

Některé země přitom již realizovaly v oblasti péče o nadané i mezinárodní evropské projekty – příkladem jsou projekty *eVOCATION – Entwicklung eines europäischen Weiterbildungsprogramms für begabungsfördernde Lehrkräfte* (do jeho realizace v letech 2007–9 se zapojilo celkem 15 partnerů z těchto zemí: Holandsko, Německo, Slovensko, Polsko, Rakousko, Francie a Švýcarsko) a *PACT:GT – Parental Support and Development for the Parents of Gifted and Talented* (Velká Británie, Rakousko a Turecko v letech 2008–10).

2.6 Využití finančních prostředků z ESF pro oblast péče o nadané

Koncepce 2009–13 nepočítala s využitím evropských fondů jako s další možností financování péče o nadané, avšak v praxi byl tento způsob hojně využíván. V OPVK bylo v roce 2012 registrováno celkem 3900 projektů, které se odkazovaly na nadané nebo talentované žáky. Z toho cca 3800 projektů vzniklo dle šablon *Peníze školám*, kde bylo zaměření na nadání součástí šablony. Zbývající projekty ukazují na zájem škol problematiku nadání prakticky řešit. Zkušenosti příjemců podpory i samotné výsledky a **výstupy projektů** jsou cenným zdrojem pro hledání efektivních a systematických řešení v **podmínkách ČR**. V některých případech se jednalo o poměrně komplexní projekty zahrnující řadu aktivit napříč výše uvedenými oblastmi – mimo projektu PERUN, jehož realizátorem byl NIDM, to byly např. projekty *Vytvoření systému nominace a identifikace dětí, žáků a žákyní s mimořádným nadáním a modulu optimalizace uspokojování jejich specifických vzdělávacích potřeb zvyšováním kompetencí pracovníků a pracovníc mateřských a základních škol*¹³ a *Vyhledávání talentů pro konkurenceschopnost a práce s nimi*.¹⁴ Přístupnost informací o těchto projektech je bohužel často limitována, neboť jejich webové stránky mívají po ukončení projektu časově omezenou platnost, takže po jejich uzavření je vyhledávání těchto projektů a jejich výstupů velmi obtížné. Jako vhodné řešení se nabízí vytvoření a zpřístupnění uživatelsky přehledné databáze takových projektů a jejich výstupů.

Celkově se ukazuje, že evropské projekty mají pro další rozvoj oblasti péče o nadané velký potenciál, zejména pokud se na další programovací období podaří dojednat s Evropskou komisí taková nastavení prioritních os, která budou více odpovídat potřebám praxe. K tomu je potřebné posílit komunikaci potenciálních realizátorů evropských projektů se státními subjekty, které zaměření prioritních os navrhují, a následně je pak s Evropskou komisí projednávají.

2.7 Resumé

Většina jednotlivých dílčích opatření Koncepce 2009–2013 byla realizována, avšak stále přetrvává značná roztržštěnost aktivit jednotlivých subjektů, tj. **skutečný systém péče o nadané a mimořádně nadané děti a žáky zatím vytvořen nebyl**. Ukazuje se, že dosažení podstatného pokroku není bez zajištění potřebné koordinace (jak v oblasti aktivit, tak v oblasti informační, metodické a strategické) možné. Vytvoření systému koordinace je proto klíčovým úkolem nové koncepce na období let 2014–2020. Tento úkol přesahuje hranice resortu MŠMT – pro efektivní systém podpory rozvoje nadání včetně uplatnění nadaných v oblasti světa práce je nezbytný mezíresortní přístup.

¹³ www.nadanedite.eu/

¹⁴ www.prf.upol.cz/prace-s-talenty

3. Návrh koncepce na období let 2014–2020

3.1 Strategická a koncepční východiska

Hlavní strategické a koncepční záměry ČR týkající se oblasti podpory rozvoje nadání a péče o nadané nacházíme ve čtyřech níže uvedených dokumentech z let 2013–2014. V dokumentu *Národní program reformy České republiky 2013* se uvádí, že je „nutné vytvářet podmínky podpory nadaných a talentovaných žáků, a to již od úrovně předškolního vzdělávání. Obsah i forma vzdělávání by měla vést ke kreativnímu samostatnému myšlení, rozvíjení schopností dalšího učení a schopností spolupracovat.“ (s. 46) Také se zde hovoří o plném využití potenciálu každého jednotlivce (tamtéž).

Podle *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020* (dále jen Strategie 2020)¹⁵ směřuje vzdělávací politika ČR k rozvoji vzdělávacího systému, v němž jsou učitelé „dobře připraveni na výkon své profese, všestranně motivováni pomáhat dětem, žákům a studentům k dosažení maxima jejich možností a cíleně se rozvíjejí“. (s. 8) Dále je pak upřesněno, že vzdělávací systém „musí být koncipován tak, aby škola maximálně rozvíjela potenciál všech dětí, žáků a studentů, tedy i těch s výukovými a sociokulturními problémy a samozřejmě rovněž mimořádně nadaných.“ (s. 13) V následujících letech tak Strategie 2020 počítá i s rozvojem opatření, jejichž cílem bude „podporovat kompenzaci všech typů znevýhodnění a rozvoj všech typů nadání, a to na principu individualizace podpory“ (s. 17) a „rozšiřovat nabídku vzdělávacího poradenství, které bude žákům, včetně žáků nadaných, pomáhat nejen s volbou školy, ale rovněž s volbou vzdělávacích možností v rámci školního a zájmového vzdělávání, s orientací v mimoškolních vzdělávacích příležitostech, zdrojích a službách“. (s. 24)

Oblasti nadání a nadaných se také přímo věnuje jeden z hlavních cílů vládou schválené Koncepce podpory mládeže na období 2014–2020, jímž je přispívat k rozvoji talentu dětí a mládeže těmito třemi opatřeními:

- podporovat vytváření podmínek pro rozvoj **talentu** dětí a mládeže v rámci formálního, zájmového a neformálního vzdělávání;
- podporovat dlouhodobou a systematickou práci s talentovanými dětmi a mládeží;
- podporovat nabídku akcí, které podněcují **využívání** kreativního a inovativního potenciálu dětí a mládeže.

Ve svém souhrnu tyto tři klíčové dokumenty deklarují, že **ČR směřuje ke vzdělávacímu systému, který stimuluje maximální rozvoj a plné využití potenciálu všech žáků včetně rozvoje jejich tvořivosti, a to již od předškolního věku, přičemž tato podpora je dlouhodobá a systematická, zahrnuje oblasti formálního, zájmového i neformálního vzdělávání.**

Na stránkách Rady vysokých škol je zveřejněna *Národní strategie inteligentní specializace České republiky (Národní RIS 3)*.^{16, 17} Jedním ze tří strategických cílů v oblasti lidských zdrojů, které tento

¹⁵ http://www.vzdelavani2020.cz/images/obsah/dokumenty/strategie-2020_web.pdf

¹⁶ www.rada-vysokych-skol.cz/prilohy/7s8_AM_Narodni_RIS3_%20strategie.pdf – tento materiál je ve vnitřním připomínkovém řízení MŠMT

¹⁷ Vrcholovou koordinaci české RIS 3 zajišťuje *Národní koordináční rada pro inteligentní specializaci*, které předsedá pověřený náměstek ministra MŠMT. „V této radě jsou zastoupeni zástupci MŠMT a dalších ministerstev, jichž se aktivity plánované v RIS 3 týkají – tedy především MPO, ale i MMR, které je Národním koordináčním orgánem pro ESIF, a dále Rada pro výzkum, vývoj a inovace, MV ČR a MZe. Kromě centrálních orgánů je v RIS 3 koordináční radě zastoupena územní samospráva (kraje, města a obce) prostřednictvím zástupců svých sdružení (Asociace krajů a

dokument uvádí, je *Identifikovat a využít talenty* s těmito specifickými cíli a indikátory plnění (s. 109–110):

<i>Specifické cíle</i>	<i>Indikátory specifického cíle</i>
Vytvořit systém identifikace a rozvoje přirozeného nadání	Podíl ZŠ a SŠ se zavedeným systémem identifikace přirozeného nadání žáků Podíl ZŠ a SŠ se zavedeným programem pro rozvoj přirozeného nadání
Připravit inovátory příští generace	Počet osob zapojených do vysoce individualizovaných programů na rozvoj jedinců s mimořádným talentem
Vytvořit systém pro získání a adaptaci vysoce kvalifikovaných lidí do ČR	Počet zahraničních studentů na VŠ Počet vysoce kvalifikovaných cizinců s dlouhodobým pobytem v ČR nebo uděleným českým občanstvím

Výše uvedené obecné směřování vzdělávacího systému ČR je tedy v Národní RIS 3 doplněno o **vytvoření systému identifikace a rozvoje (přirozeného) nadání a tvorbu vysoce individualizovaných programů na rozvoj jedinců s mimořádným talentem (nadáním).**

Tento systém podpořený spoluprací škol s podnikovou sférou by měl zlepšit orientaci žáků základních škol na trhu práce a vést je k odpovědnější volbě střední školy.¹⁸ V návaznosti na Národní RIS 3 je potřebné blíže rozpracovat propojení péče o nadané v oblasti počátečního vzdělávání s jejich uplatněním v praxi tak, aby byl jejich potenciál maximálně využit ku prospěchu společnosti v národním, evropském i mezinárodním kontextu.

3.2 Celkové zaměření nové koncepce a klíčová opatření

Předkládaná Koncepce 2014–2020 se odlišuje od předchozí *Koncepce péče o mimořádně nadané děti a žáky pro období let 2009–2013* zejména v tom, že se neomezuje pouze na cílovou skupinu (mimořádně) nadaných dětí, žáků a studentů, nýbrž je zaměřena širěji – na **podporu identifikace, rozvoje a uplatnění nadání** dětí, žáků a studentů (*dále jen podpora nadání*). Je tedy koncepcí podpory nadání včetně nadání mimořádného na pozadí širšího cíle, jímž je podpora maximálního rozvoje a plného využití potenciálu všech dětí, žáků a studentů.

Klíčovým opatřením na období let 2014–2020 je vytvořit a dále rozvíjet **otevřený koordinovaný meziresortní systém podpory nadání a péče o nadané, v němž jsou jasně vymezeny role jednotlivých subjektů.** Současně je nutné zakotvit tento systém v právním rámci nastavujícím vhodné podmínky pro realizaci aktivit z oblasti podpory nadání a péče o nadané na centrální, regionální a místní úrovni včetně podpory jejich financování.

Tento systém by měl zajišťovat:

- kontinuální systematickou podporu identifikace,¹⁹ rozvoje a uplatnění nadání** (zejména tvořivosti) v kontextu harmonického vývoje celé osobnosti napříč všemi vzdělávacími

Svaz měst a obcí), a dále partneři zastupující výzkumnou sféru (AV ČR, TA ČR, AVO, Česká konference rektorů) a partneři zastupující hospodářský sektor (Svaz průmyslu a dopravy, Hospodářská komora ČR).“ (Národní RIS 3, s. 124–125)

¹⁸ Propojení počátečního vzdělávání s praxí se Národní RIS 3 věnuje zejména v rámci specifického cíle *Vytvořit funkční vztah mezi školami a zaměstnavateli*, který by měl být naplňován například definováním očekávaných výstupů vzdělávání pro jednotlivé skupiny povolání, zavedením systému stáží pedagogů působících v počátečním vzdělávání u zaměstnavatelů a realizaci aktivit vedoucích k praktické orientaci výuky na VŠ a SŠ (s. 108).

¹⁹ Identifikace pedagogické i psychologické včetně nominace experty, rodiči, vrstevníky, identifikace založené na prokázaných výsledcích apod.

stupni, v oblasti školních i volnočasových aktivit a v praxi,²⁰ která bude zabezpečena na úrovni personální (zvláště setkávání, komunikace a spolupráce) i materiální;

- b) **aktivní vyhledávání a vytváření příležitostí k identifikaci, rozvoji a uplatnění nadání;**
- c) **systematickou podporu rozvoje odborných kompetencí a vzájemné spolupráce všech aktérů podílejících se na rozvoji nadání a péči o nadané;**
- d) **poskytování zpětné vazby o (potřebných) změnách systému, které by měly být reflektovány v právních předpisech vztahujících se k oblasti podpory rozvoje nadání a péče o nadané;**
- e) **mezinárodní spolupráci, realizaci výzkumů a zveřejňování relevantních informací z oblasti nadání a péče o nadané;**
- f) **průběžné monitorování a evaluaci systému, zejména aktivit pro nadané a jejich přínosů pro rozvoj nadaných i rozvoj nadání dětí, žáků a studentů obecně.**

Ad b) Aktivní vyhledávání a vytváření příležitostí k identifikaci, rozvoji a uplatnění nadání

- **Pro potřeby čerpání finančních prostředků z evropských sociálních fondů (dále jen ESF) je důležité změnit stávající vymezení nadaných jako cílové skupiny.** V současnosti jsou do této cílové skupiny zařazeni pouze žáci, kteří se umístí na nejvyšších místech v krajských kolech předmětových soutěží vyhlašovaných MŠMT, což je nepochybně jen dílčí skupina nadaných žáků. Proto doporučujeme přijmout již výše (v části 1.1) zmiňované alternativní vymezení této cílové skupiny navržené v roce 2011 Resortní pracovní skupinou k péči o nadané.

Ad d) Poskytování zpětné vazby o (potřebných) změnách systému, které by měly být reflektovány v právních předpisech

- **Aktuální stav péče o nadané v ČR vyžaduje úpravy legislativy. Je třeba:**
 - **nevylučovat ze skupiny dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami děti, žáky a studenty (mimořádně) nadané a v souladu s tím do katalogu podpůrných opatření pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami zahrnout také opatření pro nadané;**
 - Zdůvodnění: Nadané nejsou v současné legislativě definováni jako skupina, která má speciální vzdělávací potřeby nebo nově potřebu podpůrných opatření. Tato okolnost vede ke značným rozdílům v míře podpory poskytované nadaným ve vzdělávání a současně vytváří prostor pro velké rozdíly mezi jednotlivými kraji v jejím financování.
 - **upravit znění § 17, § 18 a § 19 školského zákona a doplnit do školského a vysokoškolského zákona možnost současného vzdělávání na vyšším stupni školy formou „hostování“;**
 - Zdůvodnění:
 - 1) Pokud se § 16 školského zákona (Podpora vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami) bude vztahovat i na děti, žáky a studenty (mimořádně) nadané, je nutné zároveň upravit i znění tří paragrafů následujících.
 - 2) V rámci individuálního vzdělávacího plánu mimořádně nadaného žáka je možné akcelarovat jeho vzdělávání v některých předmětech. Aby se mimořádně nadaní současně vzdělávali na dvou školách různého stupně

²⁰ Jedná se zejména o vyhledávání a zajišťování mentorů z řad odborníků působících mimo školský systém, o vyhledávání a zajišťování odborných stáží a praxí a o vyhledávání a vytváření vhodných pracovních příležitostí pro nadané po ukončení studia.

(např. v MŠ a ZŠ, v ZŠ a SŠ, nebo v SŠ a VŠ), již ale platné právní předpisy neumožňují. Ve školním vzdělávání přitom dochází k situacím, kdy mimořádně nadaný žák s dílčí akcelerací v některém předmětu na daném vzdělávacím stupni ISCED ukončuje poslední ročník a potřebuje v jeho výuce pokračovat na vyšším vzdělávacím stupni, resp. na škole vyššího stupně.

- **upravit v § 78a školského zákona odstavec 4, jakož i Vyhlášku o bližších podmínkách ukončování vzdělávání ve středních školách maturitní zkouškou tak, aby dílčí zkoušky konané formou didaktického testu a ústní formou mohl konat i mimořádně nadaný žák, který ještě nepostoupil do posledního ročníku středního vzdělávání, ale jehož vzdělávání je akcelerováno na úroveň posledního ročníku v předmětech odpovídajících těmto dílčím zkouškám;**
 - Zdůvodnění: I když je na střední škole vzdělávání mimořádně nadaného žáka v určitém předmětu akcelerováno, nemůže v něm střední školu ukončit dříve než v ostatních předmětech – žák střední školy totiž nemůže vykonat dílčí maturitní zkoušku z jednotlivých akcelerovaných předmětů.

Ad f) Průběžné monitorování a evaluace systému

- ***Dosud nejsou k dispozici téměř žádné výstupy týkající se (objektivního a průběžného) posouzení přiměřenosti a účinnosti realizovaných opatření.*** Platí to zejména u aktivit pro nadané realizovaných školami, pro něž je třeba vytvořit a ověřit systém hodnotících kritérií, resp. nástrojů pro průběžné monitorování a evaluaci co nejdříve.²¹ Průběžné monitorování a evaluace slouží rovněž tomu, aby se na základě této zpětné vazby mohl dále rozvíjet i celý systém.

3.3 Návrh základní struktury koordinovaného meziresortního systému podpory nadání a péče o nadané (dále jen systém podpory nadání)

Systém popisujeme s využitím konceptu celorepublikové Sítě podpory nadání SIPON vytvořené v rámci ESF projektu PERUN a pro přehlednost ho členíme do tří hlavních funkčních složek.

A) **Národní síť podpory nadání (NSPN).** Tvoří ji subjekty, které se na podpoře nadání přímo podílejí.

- 1) **Aktivně zapojení: subjekty cíleně zaměřené na oblast podpory nadání s převažující „vnitřní“ motivací,** zejména tzv. talentcentra. Jsou to jak subjekty státní (zejména školy, školská poradenská zařízení, útvary MŠMT, některé přímo řízené organizace MŠMT, resp. jejich složky, a různé zájmové organizace), tak různé nestátní neziskové organizace. Dále sem spadá také ***skupina jednotlivců – dobrovolníků zapojených do realizace vzdělávání žáků nadaných a žáků motivovaných k rozvoji svého nadání na dobrovolné bázi.*** (Tito dobrovolníci mají sjednanou smlouvu s tzv. vysílající organizací,²² již je některé z talentcenter.)
- 2) **Pasivní: všechny ostatní subjekty, které mají podporu nadání uloženou legislativně, a musejí ji tak poskytovat alespoň v minimální míře stanovené školským zákonem a souvisejícími prováděcími předpisy.** Jsou to tedy zejména školy a školská poradenská zařízení.

²¹ Jedná se o dílčí součást komplexního úkolu vytvořit systém kritérií pro hodnocení kvality vzdělávání. Jeho náročnost dokládá skutečnost, že Česká školní inspekce (dále jen ČŠI) si v rámci přípravné fáze nechala v roce 2013 vypracovat rozsáhlý dokument *Analýza současných systémů sledování a hodnocení kvality a efektivit vzdělávání* (2013) založený na analýze vybraných charakteristik vzdělávacích systémů 16 zemí OECD.

²² Viz zákon 198/2002 Sb. o dobrovolnické službě ve znění pozdějších předpisů.

- 3) **Vysoké školy** jsou do systému podpory nadání zapojeny zejména v oblasti pregraduální přípravy pedagogických pracovníků. Dále poskytují vzdělávací a výzkumné aktivity pro nadané žáky z nižších vzdělávacích úrovní (zejména ISCED 3 a ISCED 2) a realizují výzkumy zaměřené na oblast nadání (a to i na úrovni studentských absolventských prací).
- B) Podpůrnou složku systému vytvářejí různé **spolupracující subjekty**, pro něž podpora nadání není prioritní oblastí jejich činnosti. Patří sem například další ministerstva, četné subjekty z oblasti světa práce a také obce.

C) **Zastřešující složka systému plní funkce koncepční, metodické a koordinační** na rovině resortní a meziresortní. Tvoří ji tyto subjekty: MŠMT, RPS pro podporu nadání, NIDV a NÚV.

V této složce systému je třeba:

- 1) **přesně stanovit role a odpovědnosti jednotlivých subjektů.**²³
- 2) **zachovat funkční koordinační prvky systému, zejména**
 - a) **pracovní skupiny (krajských) koordinátorů péče o nadané**, jejichž metodické vedení a koordinaci zajišťuje NÚV;
 - b) **resortní pracovní skupinu k péči o nadané, resp. pro podporu nadání, a rozšířit ji o zástupce oddělení 211, 213 a skupiny III MŠMT, škol, ŠPZ, NNO a krajů, aby byla reprezentativním zastoupením subjektů podílejících se na podpoře nadání.** (Aktuálně tvoří RPS pouze zástupci NÚV, NIDV, oddělení 210 a odboru 51 MŠMT.)
- 3) **jasně vymezit roli, pravomoce a zodpovědnosti RPS pro podporu nadání** jak vůči ostatním subjektům systému, tak i v oblasti mezinárodní spolupráce.
- 4) **na úrovni koncepční a metodické pověřit koordinací síť podpory nadání (složky A) RPS.**
- 5) **na úrovni realizační pověřit koordinací síť podpory nadání NIDV, resp. jeho oddělení Talentcentrum.**

Zdůvodnění:

 - a) Původní zaměření Talentcentra se rozšířilo z oblasti neformálního vzdělávání i na oblast dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků poté, co byly činnosti původně vykonávané NIDM začleněny do působnosti NIDV.
 - b) NIDV převzal i projekt PERUN, jehož významnou součástí je webový portál www.talentovani.cz, který je již v současné době utvářen jako prostředí pro sdílení informací a spolupráci v oblasti podpory nadání a přispívá také k efektivnímu využívání zdrojů (znalostních, materiálních, technologických, finančních aj). A pokud bude tento portál provázán s metodickým portálem ivp.cz, vznikne prostředí pokrývající až do úrovně ISCED 3 prakticky celou oblast vzdělávání.
- 6) **koordinaci činnosti RPS, kterou dosud zajišťuje NÚV, přenést na Talentcentrum.**

²³ Na úrovni MŠMT a jeho OPŘO jsou kompetence v oblasti podpory nadání rozděleny následovně:

MŠMT koncepce, legislativa, financování, koordinace

NÚV kurikulum (podpora rozvoje nadání v RVP a ŠVP PV, ZV, gymnázia a SOŠ), metodická podpora pedagogů, identifikace nadání, poradenská podpora a DVPP (zejména pro pracovníky ŠPZ a ŠPP)

NIDV DVPP (zejména pro učitele škol a pedagogy volnočasových aktivit), soutěže a podpora rozvoje nadání v neformálním a zájmovém vzdělávání

- 7) **zajistit integraci informací z oblasti poradenských služeb do portálu www.talentovani.cz** a ve spolupráci s talentcentry z řad NNO (např. STaN a Centrum nadání) **systematicky podporovat rodiny nadaných žáků.**
- 8) **vytvořit na MŠMT pozici koordinátora a koordinační útvar pro oblast podpory nadání**, který bude mít v této oblasti kompetence napříč skupinami MŠMT a bude úzce spolupracovat s RPS (Doporučení zřídit tuto pozici bylo obsažené již v Koncepci 2009–13.).
- 9) **vytvořit meziresortní pracovní skupinu při MŠMT** složenou ze zástupců dotčených ministerstev (zejména MPSV, MPO, MZV, MF).^{24, 25}
- 10) **zřídit funkci koordinátora podpory nadání i na úrovni školy.**

Je vhodné doplnit navržený systém **koordinací na úrovni krajů**. Některé prvky krajského systému podpory nadání již existují. Jedná se především o pracovníky krajských úřadů, kteří mají v náplni práce krajská kola soutěží a/nebo zájmové vzdělávání, a o psychology a speciální pedagogy PPP – (krajské) koordinátory péče o nadané. Tito lidé by se spolu s vybranými pedagogy mohli stát základem krajské koordinační skupiny pro podporu nadání, v níž by dále měli být odborníci ze SPC, zástupci samosprávy, pracovníci z oblasti DVPP a případně i další odborníci dle potřeby/specifik daného kraje.

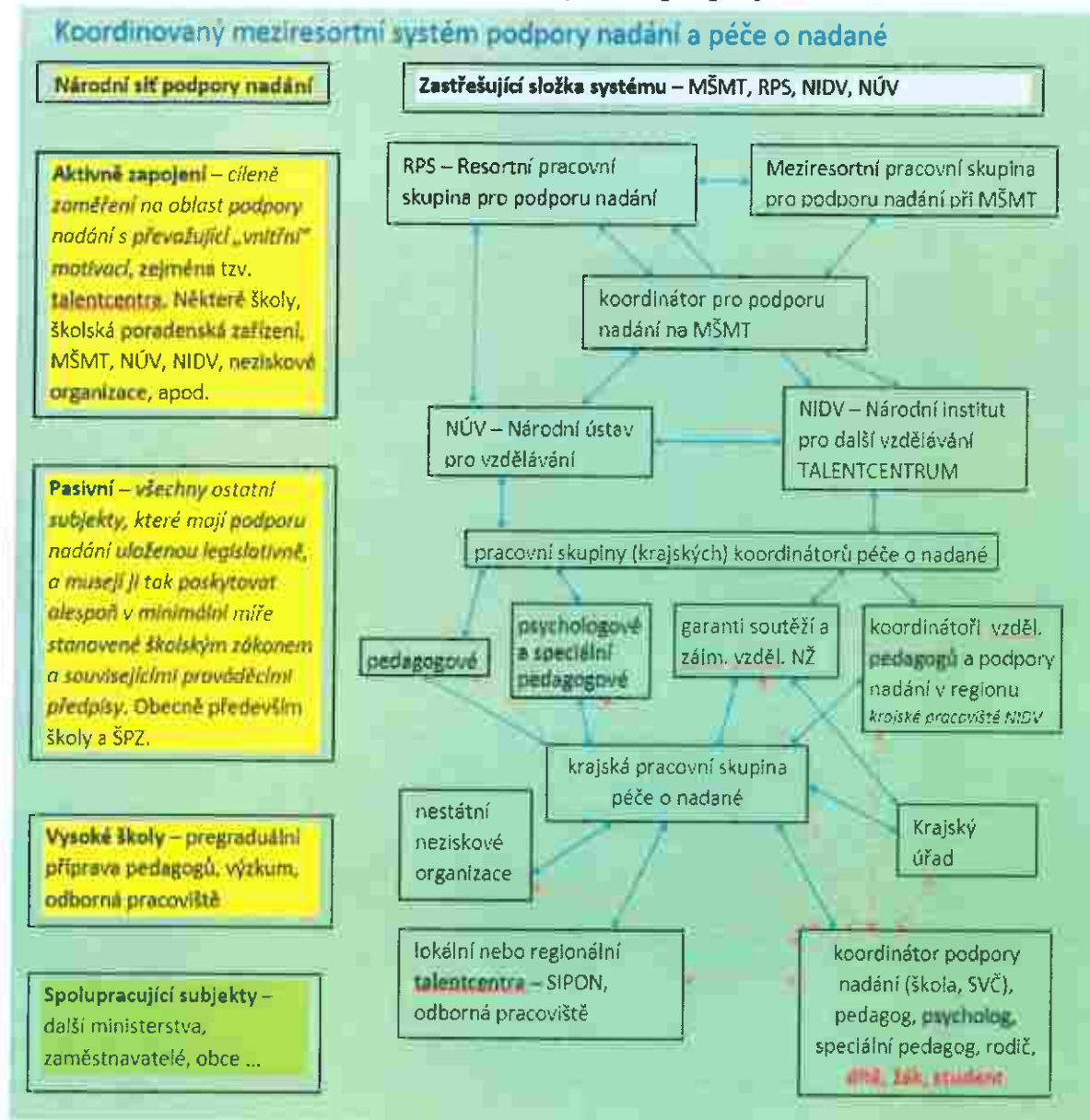
Vzhledem k tomu, že kraje významným způsobem ovlivňují školskou politiku v regionech (zřizují střední školy a další školské subjekty podle zákona, stanovují krajské normativy), bylo by začlenění systematické podpory nadání na úrovni kraje významným pozitivním krokem, který by navíc usnadnil výměnu zkušeností a další spolupráci v této oblasti mezi jednotlivými kraji.

Některé dílčí články výše popsaného systému podpory nadání již byly vytvořeny v rámci projektu PERUN. Návrh postupného zavádění systému podpory nadání pro období let 2014–2016 navazující na tyto výstupy, který se zaměřuje na tvorbu a provozování krajských sítí podpory nadání (KSPN) a využívá již existující celorepublikové Síť podpory nadání SIPON, je obsahem přílohy 2.

²⁴ Lze předpokládat, že oblast podpory nadání bude také součástí agendy **Národní rady pro vzdělávání**, jejíž ustanovení je součástí programového prohlášení vlády ČR řízené premiérem Bohuslavem Sobotkou, a **Národní koordinační rady RIS 3**.

²⁵ V Rakousku byla již v roce 2008 založena pracovní skupina pro výzkum nadání a podporu nadaných složená ze zástupců spolkových ministerstev pro vědu a výzkum (BMWF), pro vyučování, umění a kulturu (BMUKK) a rakouského centra pro výzkum nadání a podporu nadaných (ÖZBF). Toto grémium zasedá několikrát ročně a rozvíjí meziresortní strategii s hlavním důrazem na kontinuální podporu nadání a excellence – rodinou a základním školstvím počínaje a výzkumem konče. (Weißbuch : Begabungs und **Exzellenzförderung**. ÖZBF, 2011, str. 45)

3.3.1 Schematické znázornění navrženého systému podpory nadání

úroveň koordinace	pověřený subjekt
meziresortní	Mezíresortní pracovní skupina pro podporu nadání při MŠMT
resortní – MŠMT	koordinátor aktivit MŠMT týkajících se podpory nadání
celostátní	RPS pro podporu nadání NIDV – oddělení Talentcentrum NÚV – koordinace činnosti pracovních skupin z oblasti poradenství: krajských koordinátorů péče o nadané – psychologů a speciálních pedagogů
krajská	pracovní skupina tvořená krajskými koordinátory péče o nadané (psycholog, speciální pedagog, pedagogové), zástupcem krajského pracoviště NIDV, krajského úřadu a dalšími odborníky dle potřeb daného kraje
lokální, oblastní	talentcentra a další subjekty
místní (jednotlivá pracoviště)	školní koordinátor pro podporu nadání apod.

3.4 Hlavní úkoly vyplývající z Koncepce 2014–2020

Každý z hlavních úkolů zařazujeme jen pod jednu z oblastí, ačkoli ve skutečnosti jsou tyto oblasti propojené a zčásti se vzájemně překrývají. **Návrh konkrétních opatření přiřazených k jednotlivým (dílním) úkolům jsou obsahem příloh 3 a 4.**

3.4.1 Oblast identifikace, rozvoje a uplatnění nadání:

- aktivně vyhledávat a vytvářet příležitosti k identifikaci, rozvoji a uplatnění všech typů nadání bez ohledu na věk od předškolního až k celoživotnímu vzdělávání
- poskytovat kontinuální systematickou podporu identifikace, rozvoje a uplatnění nadání v oblasti formálního, zájmového i neformálního vzdělávání na všech úrovních od předškolní až po vysokoškolskou

Z důležitých dílčích úkolů:

- zahrnout kontinuální systematickou podporu identifikace, rozvoje a uplatnění nadání do dlouhodobého záměru vzdělávání a vzdělávací soustavy ČR na léta 2016–2020;²⁶
 - v rámci procesu inovací RVP upravovat kurikulární dokumenty tak, aby více přispívaly k vytváření kvalitních podmínek pro rozvoj nadání dětí a žáků;
 - vytvářet metodiky a nástroje pro identifikaci nadání;
 - vytvářet metodiky a speciální materiály pro podporu nadání ve škole i mimo školu;
 - vytvářet podmínky pro identifikaci, rozvoj a uplatnění nadání u žáků se zdravotním postižením, sociálním a kulturním znevýhodněním;
 - vytvořit podmínky pro inovaci soutěží tak, aby soutěže motivovaly rozvoj potenciálu všech žáků;
 - poskytovat poradenské a konzultační služby dostupné online;
 - podporovat podnikovou sféru v oblasti rozvoje a uplatnění nadání.
- systematicky využívat všech dostupných možností a pobídek²⁷ k zavádění a podporování aktivit podílejících se nebo na ně přímo zaměřených na využití potenciálu nadaných v ČR

Z důležitých dílčích úkolů:

- aktivně vytvářet příležitosti a podmínky pro studium nadaných na českých vysokých školách, a to i pro zahraniční studenty;
- aktivně vytvářet příležitosti a podmínky pro uplatnění nadaných v českých vědecko-výzkumných a vývojových institucích, na VŠ, na trhu práce (aktuálně v oborech, v nichž ČR dosahuje světové nebo evropské úrovně) a při zavádění inovací obecně;
- aktivně vytvářet příležitosti a podmínky pro využívání zkušeností českých špičkových odborníků pracujících v zahraničí při vzdělávání a uplatnění nadaných v ČR.

3.4.2 Oblast odborných kompetencí a vzájemné spolupráce aktérů podílejících se na rozvoji nadání a na péči o nadané:

- zajistit, aby osoby na jednotlivých úrovních systému měly potřebné znalosti a dovednosti pro plnění své role

Z důležitých dílčích úkolů:

²⁶ V dokumentu *Dlouhodobý záměr vzdělávání a vzdělávací soustavy ČR na období 2011–2015* se v části věnované nadaným dětem, žákům a studentům (s. 13) hovoří pouze o uplatňování systematické podpory mimořádně nadaných žáků a o podpoře škol, které dosahují výborných výsledků v soutěžích vyhlašovaných MŠMT.

²⁷ Např. mezinárodních smluv, grantů EU, mezinárodní spolupráce, spolupráce škol, výzkumných institucí, podniků, institucí EU, státní správy, NNO aj.

- do přípravy budoucích pedagogů, psychologů a speciálních pedagogů zařadit jako povinnou i volitelnou součást studijních programů oblast identifikace, rozvoje a uplatnění nadání včetně tvořivosti v takovém rozsahu, který odpovídá požadavkům na roli pedagoga/psychologa/speciálního pedagoga schopného podporovat a rozvíjet nadání žáků ve svém oboru a dále se v této oblasti vzdělávat;
 - do požadavků na pedagogické profese v připravovaném kariérním řádu začlenit i znalosti a dovednosti související s podporou rozvoje nadání a se vzděláváním nadaných;
 - vytvořit kompetenční profily koordinátorů podpory nadání;
 - do vzdělávání ředitelů (funkční studium) začlenit i témata organizace vzdělávání nadaných;
 - v systému DVPP zajistit dostatek kvalitních vzdělávacích programů, které umožní pedagogům ze škol a školských zařízení i pedagogům volného času a dalším pracovníkům podílejících se na identifikaci, rozvoji a uplatnění nadání doplnit si potřebným způsobem vzdělání v této oblasti;
 - vytvářet finanční podmínky pro to, aby bylo možné na úrovni školy realizovat vzdělávací akce vedoucí k dosažení potřebné míry odborných kompetencí učitelů v oblasti rozvoje nadání a péče o nadané, prioritně zajistit vzdělávání školních koordinátorů pro podporu nadání;
 - vytvořit efektivní vzdělávání s ohledem na různé role, obory, cílové skupiny a formy práce s nadanými.
- aktivně vyhledávat a vytvářet příležitosti pro vzájemnou spolupráci aktérů podílejících se na rozvoji nadání a péči o nadané na úrovni resortní i meziresortní

Z důležitých dílčích úkolů:

- podporovat spolupráci škol se zaměstnavateli a profesními svazy/organizacemi;
- zapojit do řešení otázek podpory nadání externí experty.
- prohloubit spolupráci s vysokými školami, Akademií věd a dalšími vědecko-výzkumnými institucemi
- nabídnout odborným pracovníkům samospráv na úrovni obcí i krajů možnost rozvoje jejich profesních kompetencí v oblasti podpory nadání a péče o nadané a zajistit naplnění této nabídky

3.4.3 Oblast právních předpisů vztahujících se k podpoře rozvoje nadání a péče o nadané:

- úpravou právních předpisů dosáhnout stavu, kdy bude všem dětem, žákům a studentům včetně nadaných zajištěna podpora maximálního rozvoje a uplatnění jejich potenciálu

Z důležitých dílčích úkolů:

- vymezit kategorie nadaný žák a mimořádně nadaný žák;
- zahrnout do typů nadání uvedených ve Vyhlášce 73 manuální dovednosti;
- zahrnout nadané do skupiny dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami;
- v rámci inovací RVP PV podrobněji rozpracovat oblast podpory rozvoje nadání;
- vytvořit pedagogům lepší podmínky pro práci s nadanými
- vytvořit na škole pozici koordinátora pro podporu nadání
- vytvořit ve středisku volného času (dále jen SVČ) pozici koordinátora pro podporu nadání

3.4.4 Oblast zveřejňování relevantních informací, mezinárodní spolupráce a realizace výzkumů týkajících se rozvoje nadání a péče o nadané:

- zajistit snadnou dostupnost validních informací pro odbornou i laickou veřejnost včetně jejich medializace a aktivně šířit relevantní informace k potenciálním cílovým skupinám
- prohloubit mezinárodní spolupráci

Z důležitých dílčích úkolů:

- pravidelně pořádat mezinárodní konference a vysílat zástupce ČR na mezinárodní konference pořádané v zahraničí;
 - systematicky zapojovat ČR do mezinárodních struktur (zejména CEE-Forum) a projektů (zejména evropských);
 - podporovat rozvoj mezinárodní spolupráce a výměny zkušeností mezi nadanými, jejich učiteli a organizátory aktivit;
 - navázat užší spolupráci se Slovenskem.
- sledovat zahraniční výzkumy a strategické dokumenty
 - aktivně podporovat domácí výzkum a vývoj a využívat jejich výsledků jak v praxi, tak při tvorbě strategických dokumentů

Z důležitých dílčích úkolů:

- vytvářet příležitosti pro realizaci výzkumu s nadanými;
- realizovat výzkum v rámci diplomových a disertačních prací;
- publikačně podporovat výzkum.

3.4.5 Oblast monitorování a evaluace:

- do strategických i operativních dokumentů resortů podílejících se na systému podpory nadání zahrnovat dlouhodobé i krátkodobé cíle z této oblasti, a to včetně dohodnutých indikátorů a kritérií jejich naplňování
- průběžně monitorovat fungování jednotlivých složek systému i systému jako celku
- vytvářet a ověřovat evaluační kritéria pro všechny hlavní typy aktivit a aktérů
- využít pro monitorování a evaluaci výsledky národních a mezinárodních šetření a výzkumů, testování ČŠI, základní kvantitativní ukazatele ze statistických zjišťování MŠMT a další dostupné zdroje informací, které postihují stav a vývoj našeho vzdělávacího systému
- průběžným a systematickým prováděním evaluace systému podle nastavených kritérií zajišťovat jeho inovaci a aktivně ovlivňovat vzdělávací politiku v oblasti identifikace, podpory a uplatnění nadání

3.4.6 Oblast koordinace:

- vytvořit výše popsaný systém podpory rozvoje nadání a péče o nadané včetně personálního a materiálního zázemí pro zajištění jeho koordinačních funkcí

Z důležitých dílčích úkolů:

- na MŠMT vytvořit pozici koordinátora a určit koordinační útvar pro oblast podpory nadání;
- vytvořit meziřesortní pracovní skupinu pro podporu nadání při MŠMT;
- spolupracovat v oblasti podpory nadání s připravovanou Radou pro vzdělávání;
- koordinovat nabídku programů DVPP z oblasti podpory rozvoje nadání a péče o nadané realizovaných v rámci vzdělávacích institucí MŠMT;

- rozšířit RPS pro podporu nadání o zástupce oddělení 211, 213 a skupiny III MŠMT, škol, ŠPZ, NNO a krajů, aby byla reprezentativním zastoupením subjektů podílejících se na podpoře nadání;
 - vytvořit pracovní skupinu krajských koordinátorů – pedagogů;
 - vytvořit pracovní skupinu krajských koordinátorů pro oblast soutěží a volnočasových aktivit pro podporu nadání;
 - využít výstupů projektu PERUN k vytváření krajských sítí podpory nadání a jejich propojení s celorepublikovou SIPON.
- nabízet metodickou pomoc při koordinaci podpory rozvoje nadání a péče o nadané na krajské, lokální a místní úrovni s využitím již existujících struktur a institucí

4. Seznam použitých zkratk a zkrácených výrazů

ApPPP	Asociace pracovníků pedagogicko-psychologických poraden
CEE-Forum	Central-Eastern-European-Forum
ČR	Česká republika
ČŠI	Česká školní inspekce
ESF	evropské strukturální fondy
IPPP	Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR
ISCED	mezinárodní standardní klasifikace vzdělávání (International Standard Classification of Education)
ISCED 1	základní vzdělávání
ISCED 2	nižší střední vzdělávání
ISCED 3	vyšší střední vzdělávání
KSPN	krajská síť podpory nadání
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MF	Ministerstvo financí
MN	mimořádně nadaný/nadaní
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
NIDV	Národní institut pro další vzdělávání
NIDM	Národní institut dětí a mládeže
NNO	nestátní neziskové organizace
NSPN	Národní síť podpory nadání
NÚOV	Národní ústav odborného vzdělávání
NÚV	Národní ústav pro vzdělávání
OPŘO	ostatní přímo řízené organizace MŠMT
PPP	pedagogicko-psychologická poradna
RVP	rámcový vzdělávací program
RVP PV	rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání
SOČ	středoškolská odborná činnost
SIPON	celorepubliková Síť podpory nadání
SPC	speciálně pedagogické centrum
SPONA	středisko podpory nadání
STaN	Společnost pro talent a nadání
SVČ	Středisko volného času
SVP	speciální vzdělávací potřeby
ŠPZ	školské poradenské zařízení
ŠVP	školní vzdělávací program
RIS 3	Regional Innovation Strategy for Smart Specialization ²⁸
RPS	Resortní pracovní skupina
ZV	základní vzdělávání

systém podpory nadání je zkrácenou formou výrazu **koordinovaný meziresortní systém**

podpory nadání a péče o nadané

podpora nadání je zkrácenou formou výrazu

podpora identifikace, rozvoje a uplatnění nadání

²⁸ V českém kontextu se užívá termínu *Regionální inovační strategie inteligentní specializace*.